

Nghozi exirhapeni xa kokwana

Xitsonga

Ntlawa wa

5c

Joy Gugulethu Nkukwana

Tijisisa leswaku u kota ku hlaya marito lama

endlwini, nhlamulo, kwala, phasa, phomisa, tiboncisi, *thamu*, gancu, twangi, thamukela, ncila

Nghozi exirhapeni xa kokwana

Xitsonga

Ntlawa wa 5c

ISBN: 978-1-77981-529-3

© 2023 Ulwazi Lwethu African Languages Literacy Project

Mutsari: Joy Gugulethu Nkukwana

Muhundzuluxeri: Vutivi Shirinda

Muendli wa swifaniso: Elizma Meyer

Nkhaviso na mpapafarhuto: Rock Bottom Graphic & Design

Nkandziyiso wo sungula ku kandziyisa 2023.

Nghozi exirhapeni xa kokwana

Joy Gugulethu Nkukwana

Yindlu ya kokwana a yi tshame kusuhi na nsimu. A ku ri na xirhapa xa matsavu lexi un'wana na un'wana a xi navela. Eka nsimu ya kwala kusuhi a ku ri na mpfundla wo phunghela na ku delela. Mpfundla a wu nga koti ku ti lawula wu phomisa marha wu navela matsavu ya xirhapa xa kokwana. Kokwana a ri na tiboncisi, tikherotso na swimilana swin'wana swo nandziha exirhapeni xa yena.

Siki u landzelela Kokwana loko a ha cheleta xirhapa. U fanele ku switiva, Siki i munghana lonkulu wa Kokwana. Endzhaku ka siku rin'wana na rin'wana ra ku tirha exirhapeni, Kokwana na Siki, ximbyanyana xa yena, a va ta ya ekaya. Kokwana a ta sweka matsavu ya yena, va dya ivi va famba va ya eku etleleni.

Madyambu man'wana loko Kokwana na Siki va etlerile bya n'wantenyani, mpfundla wu nyandlamerile exirhapeni xa matsavu. A wu cela nkele wo suka ensin'wini wu ya nghena exirhapeni xa Kokwana. U nyandlamerile, a tshunelela swinene, a ri karhi a xiyaxiya ku tiyisisa leswaku a nga voniwi.

Thamu, thamu, thamu, a khugunyana na khavichi.

A dya!

Thamu, thamu, thamu, a khugunyana na kheroto

A dya!

Thamu, thamu, thamu, a khugunyana na zambhala.

A dya!

Loko a xurhile, a nyandlamela a famba.

Mixo lowu landzelaka Kokwana u kumile leswaku tikherotso ta yena na mazambala swi fukuriwile na minsinya ya tiboncisi yi tshoviwile na ku dyiwa. U tivutisile leswaku xana ku nga va ku ri munhu, minkawu, tintoho kumbe swin'wana swi nga endla swona. U tekile xiboho xa ku vamba darata exirhapeni xa yena. Navusiku a pfala gede ivi a yi khiya hi nketana na gancu. U tekile xiboho xa leswaku Siki u ta etlela ehandle ku va a rindza xirhapa.

Madyambu yalawo u tshamile ekusuhi na fasitere ku va a yingisela loko xanchumu kumbe munhu loko a ringeta ku nghena exirhapeni. U tshamile kona nkarhi wo leha ivi a khoma na hi vurhongo, a nga twangi nchumu.

Nimixo, u pfukile a vona leswaku gede ya ha pfariwile. Hinkwaswo swilo a swa ha tshamisile leswi a swi siyise xiswona, naswona a ku nga ri na migandlo ya minkondzo. U cheletile xirhapa tanihi ntolovelo, na Siki a ri karhi a landzelela.

Vusiku byebyo Siki u etlerile endlwini hikuva a swi ri erivaleni leswaku darata a yi sirhelerile xirhapa.

“Leswi, Siki, ko va masalamusi,” a vula mixo lowu landzelaka loko a vona leswaku matsavu ya yena ya dyiwile nakambe. U famba fambile a rhendzeleka na darata ku languta loko ku ri na laha yi nga tsemiwa hi kona. Kambe a nga kumanga nchumu.

Loko a ha ehleketa hi swona, u vonile ku pfuleka ku tsanana loku a ku ri kona exikarhi ka pala na darata. Loko a languta hi le kusuhi swinene u vonile nkele wu kulu swinene lowu na Siki a ta kota ku nghena eka wona.

Kokwana u ti vutisile leswaku xana i yini lexi nga va ka xi ri karhi xi dya matsavu ya yena. Xana ku nga va ximanga kumbe mbyana? Kambe swimanga na timbyana a swi dyi matsavu yo ka ya nga swekiwanga. Naswona a swi ngheni eminkeleni! U ehleketile swinene leswaku xana ku nga va yini lexi dyaka matsavu ya yena.

Xana i nkwahle? Xana ya dya matsavu? A nga ri na ntiyisiso. U ehleketile swinene na hi vuenti kambe a nga kumanga nhlamulo. Leswi swi endlekile vusiku. Xana ku nga va ku ri xinyenyana? Swin'wana swi hanyanya navusiku. Xikhovha, kumbe xana?

Ee, swikhovha swi tshama emisingeni, na hambu kona, a swi tumbeli eminkeleni. Kutani swi tile eka yena leswaku ku nga va ku ri mani. "I mpfundla hakunene, Siki! I xiharhi xi ri xoxe lexi nga kotaka ku ringana eka nkele luwa, naswona xi rhandzaka matsavu." Siki onge a ngo kota ku n'wi hlamula. Siki u vukurile hi ku tsaka.

U lukile manu yo phasa mpfundla. U tekile tikherotso leta kahle, a ti boha swin'we, ivi a ti boha hi ngoti na nenge wa Siki. Siki loko a twa ku ninginika kuntsongo ka ngoti a ta khoma mpfundla hi meno. Hi siku leri mpfundla a wu ri na ndlala swinene lero a wu yimelanga vusiku tanihi leswi masiku a wu endlisa swona. Kokwana u ti endlerile swo nwa ivi Siki a ti tshamela emasaneni ya dyambu.

Mpfundla wu nyandlamerile wu tshunela ekusuhi, wu thamukela exirhapeni ivi wu vona tikheretso to saseka na ku languteka ti nandziha ti ri karhi ti ndhewula eka ngoti. Wu ti jamerile wu ti vuyisa ehansi hi xihatla ivi wu luma nenge wa Siki. Siki hi ku hlamala, u pfukile a vukula na ku hlongorisa mpfundla.

Kokwana u n'wi landzerile na rimhandzi ra yena. U tsutsumile hi le ndhaka ka Siki; Siki u hlongorisile mpfundla. Mpfundla a wu lavana na nkele wa le kusuhi. Siki a ri kusuhi na ncila wa wona. U lumile ncila swinene ivi wu tsemeka. Loko Siki a ha vukula na ku hlongorisa mpfundla enkeleni, ncila wa wona a wu vulula.

Ku suka siku rero, mpfundla wu vile ni ncila wo koma. Ku fikela na namuntlha, timbyana ta ha hlongorisana na mimpfundla na mimpfundla yi tsutsuma timbyana. Hambiswiritano, mimpfundla a yi yimanga ku dya matsavu. Loko wo tshuka u vonile xirhapa xo saseka xa matsavu, u nga tiyisisa leswaku mimpfundla a yi le kule.

Readers

Ntlawa wa 1-2

- Xilamulana xa kahle
- A ku na mati
- Pfumi na Bobo
- Vuxa wa swikota ku basisa
- Switwari
- Vaboti vo pfuna
- Nyoka exivaleni!
- Xana xi nga haha?
- Dyambu na mpfula!
- Vun-we na Vutivi
- Misisi yikulu
- Ndzalama wa hlamala!
- Tatana u ta vuya rini?
- Chuchekani na pume
- A hi hlayiseni mati
- Jazi ro hundzuriwa
- Va le purasini
- Ndavi u lava ku penda
- Ndzilo!
- Vutshila wa gingirika!

Ntlawa wa 3

- Vanghana eka maxelo hinkwawo!
- Vanhwanyana na mbuti
- A ndzi tsakeli matsavu!
- Va na na vukheta, Khatisa
- Khavisani u vavisekile
- Tintangu tintshwa ta Kwetsimani
- Tsakeriwa loyi a tsakeke!
- Mukapu wo nandziha
- Mati hinkwako!
- Xibelani xa Kulani
- Rhoko yo saseka
- N'wamapurasi Endlani na minkawu
- Nkwangulatilo wa Nhlngano
- Moli na tikhirikete
- Vukahle u khoma khamba!
- Masingita ya timbewu
- Vuvabyi bya tinguluve
- Maqhingha ya Monyai
- Ku navela ka Rifumo ku humelela
- Mandza ya Mbhimbhi yo kajivela
- Ku dyondza hi ta machela
- Ku pfuna kokwana va hola
- Mieheketo ya Ntiyiso ya kahle
- Maendlelo ya VaVhenda
- Mangalani na Xalati
- Ku ringa swakudya swa Xivhenda
- Muhluri u kota ku hlaya nkarhi
- Mutlangi wa le henhla
- Ximilana xo horisa
- Bolo leyi nga lahleka
- Riendzo ro ya entangeni wa swiharhi

Ntlawa wa 4-5

- Ngwenya ya makwanga
- Xingwavila xa nsuku
- Tinyiko
- Lulama u tshama na rihanyo lerinene!
- Soweto
- Tinyoxi
- Xana i xihatla xa yini, Dzuniso?
- Hitekani u twa ku vava ekhwirini
- Tinxaka ta vutleketli
- Ku rihiseta ka tinkuzi
- Nhwanyana wo tlhariha
- Swi kulu eka mina!
- Masungulo mantshwa
- Vafana vo tlhariha
- Muphasi wa tihlampfi
- Nkelunkelu
- Mukhuhlwana
- Nghozi exirhapeni xa Kokwana
- N'warikolwani, wa nhenha!
- Ntangu yo Saseka
- Norho wa Rilaveta

ZENEX
FOUNDATION

MOLTENO
INSTITUTE FOR LANGUAGE AND LITERACY
EST. 1974

Ulwazi Lwethu i phurojeke leyi nga simekiwa na ku nyikiwa mpfuno wa swa timali hi Zenex Foundation ku va yi hlulukisa nongonoko wa matsalwa ya ku hlaya na switirhisiwa swa nseketelo wa vadyondzisi leswi swi nga olova hi ku tirhisa tindzimi ta laha Afrika. Phurojeke leyi yi kongomisiwile eka ku dyondzisa na ku seketela vadyondzi eka Dyondzo ya Masungulo ku va va hlulukisa tindzimi ta vona ta le kaya ta ku hlaya na ku twisisa. Matsalwa yo hlaya ya tsariwile ro sungula hi tindzimi ta kaye ta Afrika hi ku tirhisana na Molteno Institute for Language and Literacies, Nelson Mandela Institute for Education and Rural Development, Room to Read South Africa, na Saide. Switirhisiwa hinkwaswo swi hlulukisiwa tanihi “Switirhisiwa swa Dyondzo leswi nga Pfuleka” kumbe “Open Education resources” (OER).

Please visit our website to download the full copy of this reader:
ulwazilwethu.org.za

Creative Commons Attribution-
NonCommercial-NoDerivatives
(CC BY-NC-ND) 4.0
International Licence

Disclaimer: You are free to download and share this work as long as you attribute Zenex Foundation, but you may not change this work in any way or use it commercially.

